

PROGRAM

Conferința Anuală a Muzeului Municipal „Regina Maria”(II)

Din istoria orașului Iași: oameni, locuri, instituții

27 – 28 august 2021

Cuvânt de întâmpinare

Muzeului Municipal „Regina Maria”, cu sprijinul Primăriei Iași și în colaborare de Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, marchează încă un pas din programul construcției unei instituții muzeistice și academice, cu scopul promovării celor mai noi și valoroase cercetări privitoare la istoria orașului Iași și a împrejurimilor sale.

După ce în vara anului trecut am organizat cu succes prima conferință având ca temă istoria orașului Iași, iar cea mai mare parte a materialelor conferinței au fost publicate în cel de-al doilea număr al periodicului „Ioan Neculce”, anul acesta vom organiza o nouă **Conferință Anuală a Muzeului Municipal „Regina Maria”** care se va desfășura în zilele de **27 și 28 august**. Păstrând obiceiul, ne dorim ca la sfârșitul acestui an textele să fie reunite în paginile revistei noastre, care își revendică succesiunea din „Buletinul Muzeului Municipal din Iași”, apărut în anul 1921.

Participanții, istorici și arheologi recunoscuți, tineri sau aflați la vârsta maturității academice, au răspuns și de această dată chemării lansate de Muzeul Municipal „Regina Maria”, răspunzând dorinței publicului de a cunoaște trecutul orașului, prin rescrierea lui într-o manieră mai proaspătă, adaptată timpurilor prezente.

Vineri, 27 august 2021

**Deschiderea lucrărilor Conferinței
Muzeului Municipal „Regina Maria” Iași**

9:00-09:20

Aurica Ichim

Director al Muzeului Municipal „Regina Maria”

Mihai Chirica

Primarul orașului Iași

Ioan Opreș

Muzeul Național de Istorie a României

Marius Chelcu

Reprezentant al Comitetului de organizare

Vineri, 27 august 2021

Lansare de carte
Mircea Ciubotaru, „Misterele” onomastice ale Iașilor

(09:20-10.00)

Prezintă: Laurențiu Rădvan (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași) și
Dinu Moscal (Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”
Iași).

Secțiunea 1
Orașul și oamenii săi

(10.00-11:50)

Moderator: Marius Chelcu

Laurențiu Rădvan (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Cu privire la
mărginenii din Iași*

Mihai-Cristian Amărieuței (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași), *Iașii în
anii 1821-1822: violențe, distrugeri, depopulare și primele măsuri
pentru revenirea la normalitate*

Simion-Alexandru Gavriș (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași), *Cel
dintâi președinte al Eforiei orașului Iași: spătarul Vasile Beldiman
(1801-1853)*

Liviu Brătescu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași), *Asociaționismul
politic și cultural ieșean la sfârșitul secolului al XIX-lea. Actori,
obiective, strategii (ZOOM)*

Pauză de cafea (11:50-12:00)

Secțiunea 2
Orașul și clădirile sale

(12:00-14:00)

Moderator: Petronel Zahariuc

Sorin Iftimi (Complexul Muzeal Național Moldova Iași), *Casa Climescu din
Copou – Casa Asigurărilor de Sănătate*

Vineri, 27 august 2021

Ina Chirilă (Arhivele Naționale Iași), *Din istoria unei case dispărute: Casa Blumenfeld din Iași*

Aurica Ichim (Muzeul Municipal „Regina Maria” Iași), *Noi informații despre Casa Burchi-Zmeu*

Felicia Iosif (Arhivele Naționale Iași), *Expropriere cu despăgubiri – cazul Sanatoriului "Dr. Alexandru Tzaicu" din Iași*

Masa de prânz (14:00-15:00)

Secțiunea 3

Orașul în reprezentări cartografice

(15:00-17:00)

Moderator: Sorin Grigoruță

Petronel Zahariuc (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Câteva planuri ale unor locuri din Iași și ale unor străzi din colecțiile de documente românești ale mănăstirilor de la Muntele Athos*

Mihai-Anatolii Ciobanu (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Fondul 438 de la RGVIA: o analiză a surselor cartografice, prospectelor, desenelor, profilurilor și descrierilor de orașe cu inventarul lor*

Dan Dumitru Iacob (Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu), *Proprietatea din Copou a Mariei Balș, născută Bogdan, după un plan de hotărnicie din 1869 (ZOOM)*

Mihai-Anatolii Ciobanu (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Un plan rusesc al „cătunului” Ștefănești*

Pauză de cafea (17:00-17:15)

Secțiunea 4

Muzeul între istorie și contemporaneitate – temă pentru o dezbatere

(17:15-19:30)

Moderator: Aurica Ichim

Participă: Ioan Opriș (Muzeul Național de Istorie a României); **Senica Țurcanu** (Complexul Muzeal Moldova Iași); **Anca Buzea** (Muzeul Literaturii Române Iași); **Mihaela Tudose** (Muzeul Memorial Mihail Kogălniceanu din Iași); **Ana Davideanu** (Muzeul de Științe

Naturale Iași); **Cristian Căldăraru** (Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” din Galați); **Mihaela-Cristina Verzea** (Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț); **Alexandru Chituță** (Muzeul Național Brukenthal Sibiu).

Radu Andrei (Facultatea de Arhitectură „G.M. Cantacuzino” Iași), *Orașul Iași la mijlocul secolului al XIX-lea – prezentarea unei machete*

Sâmbătă, 28 august 2021

Secțiunea 5
Orașul și bisericile sale

(9:00-11:00)

Moderator: Ina Chirilă

Augustin Guriță (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Pagini din istoria unui important monument al Iașilor: Biserica Sfântul Gheorghe – „Mitropolia veche” în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea*

Elena Gherman (Muzeul Mitropolitan Iași), *Lespezile funerare de la Biserica Sfântul Gheorghe – „Mitropolia veche” din Iași*

Mihai Mîrza (Arhivele Naționale Iași), *Biserica și parohia Sf. Andrei din Iași, la începuturi*

Ludmila Bacumenco-Pîrnău, Cristina Cordoș, Dan Aparaschivei (Institutul de Arheologie Iași), *Redescoperind trecutul orașului Iași. Câteva considerații preliminare asupra cercetării arheologice a cimitirului bisericii Vovidenia**

* Comunicarea este realizată în cadrul proiectului GAR-UM- 2019-II-2.4-15 /15.10.2019 (L. Pîrnău).

Pauză de cafea (11:10-11:15)

Sâmbătă, 28 august 2021

Secțiunea 6

Orașul și împrejurimile sale în mărturii scrise și nescrise

(11:15-13:45)

Moderator: Mihai Mîrza

Mihai-Cristian Amărieuței, Ludmila Bacumenco-Pârnău, Silviu Văcaru
(Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași și Institutul de Arheologie),

Căutători de „comori” în Moldova secolului al XIX-lea. Dosarul Iași – Biserica Ziua Crucii (1837)

Bogdan Atanasiu (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Un pomelnic ieșean inedit din veacul al XIX-lea al boierilor Bălșești*

Alexandru Gorea (Muzeul Municipal „Regina Maria” Iași), *Însemnări pe cartea veche din fondul Muzeului Municipal „Regina Maria” din Iași*

Astrid Cambose (Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” Iași), *Satul Aroneanu, din comuna Copou, cultură și civilizație populară la 1885. Din răspunsurile manuscrise la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hașdeu*

Cătălina Mihalache, Andi Mihalache (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași), *Inscripțiile publice, instantanee dintr-o poveste neterminată*

Masa de prânz (13:45-15:00)

Secțiunea 7

Pe ulițele orașului și în împrejurimi

(15:00-17:00)

Moderator: Sorin Iftimi

Marius Chelcu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași), *Cu casă și dugheană pe locul mănăstirii. Economie, locuire și urbanism la Iași*

Silviu Văcaru, Andrei Carcea (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași), *Biserica din satul Cilibiu – câteva lămuriri*

Andrei Melinte (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Târgușoarele din ținutul Iași în prima jumătate a secolului al XIX-lea: Zaboloteni și Bivolari*

Sâmbătă, 28 august 2021

Mircea Ciubotaru (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Un moment din istoria edilitară a Iașilor: începutul asfaltării străzilor (1872-1873)*

Pauză de cafea (17:00-17:15)

Secțiunea 8

Farmacie, medicină și asistență socială

(17:15-19:00)

Moderator: Mircea Ciubotaru

Ștefan S. Gorovei, (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *O veche farmacie ieșeană (document din 1820) (ZOOM)*

Dana Baran (Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” Iași), *Societatea de Medici și Naturaliști din Iași – un reper identitar complex*

Cătălina Chelcu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași), *Din trecutul asistenței sociale: breasla calicilor din Iași*

Sorin Grigoruță (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași), *Aspecte mărunte privitoare la asistența medicală în Iași începând de secol XIX: „căutarea bolnavilor vinovați de la închisoarea temniții”*

Concluziile conferinței

(19:00-19:30)

Secțiunea 1 *Orașul și oamenii săi*

Laurențiu Rădvan

Cu privire la mărginenii din Iași

În cercetarea de față ne propunem o primă investigație a situației mărginenilor din Iași, categorie puțin abordată în studiile sau volumele dedicate istoriei vechii capitale a Țării Moldovei. Pe baza documentelor Iașilor vom încerca să identificăm câțiva reprezentanți ai acestei categorii, rolul pe care îl îndeplineau la principalele intrări din oraș, atribuțiile pe care le aveau etc. De asemenea, vom prezenta un studiu de caz, pornind de la disputele în care au fost implicați la începutul secolului al XIX-lea mărginenii de la Podul Verde.

Mihai-Cristian Amărieuței

Iași în anii 1821-1822: violențe, distrugeri, depopulare și primele măsuri pentru revenirea la normalitate

Anii 1821 și 1822 au reprezentat pentru Moldova și capitala sa o perioadă extrem de dificilă, tulburările care au debutat odată cu intrarea în țară a trupelor eteriste punându-și amprenta asupra celor câteva luni care s-au scurs până la venirea în țară a noului domn Ioniță Sandu Sturdza. Orașul Iași a suportat violențele primelor confruntări armate, ocupația militară otomană cu tot cortegiul ei de impuneri și restricții, precum și distrugerile provocate de un incendiu, a căror principală urmare a fost depopularea capitalei. În acest context, cămăcămia lui Ștefan Vogoride s-a concentrat pe asigurarea funcționării instituțiilor țării, ale căror prime îndatoriri constau în asigurarea încartuirii, aprovizionării și plății lefilor trupelor otomane, dispozițiile autorităților vizând reluarea activității în târgurile Moldovei având un caracter general și formal. În schimb, locotenența lui Ioniță Sturdza a încercat să impună un set de măsuri concrete ce urmărea

reîntoarcerea ieșenilor la casele lor, aprovizionarea cu toate cele necesare traiului de zi cu zi, paza orașului și curmarea fărâdelegilor. În septembrie 1822, noul domn poruncea evaluarea urmărilor incendiului și refacerea tramei stradale cu „bună orânduială”, toate aceste măsuri având menirea de a readuce viața capitalei Moldovei în parametrii normalității.

Simion-Alexandru Gavriș

Cel dintâi președinte al Eforiei orașului Iași: spătarul Vasile Beldiman (1801-1853)

Vasile Beldiman s-a născut la Iași, în noiembrie 1801; a fost singurul fiu al cunoscutului scriitor și traducător Alexandru Beldiman. A studiat la Odesa, unde a primit o educație destul de temeinică (incluzând, printre altele, studii de drept). În timpul domniei lui Ioniță Sandu Sturdza (1822-1828) a fost spătar, judecător la Departamentul Pricinilor Străine, ispravnic de Bacău și staroste de Putna. În timpul ocupației rusești (1828-1834), Beldiman a ocupat posturile de locțiitor de agă (șef al poliției Iașilor), ispravnic de Iași, membru al Divanului Judecătoresc și președinte al Eforiei Iașilor (martie 1833-ianuarie 1835). În perioada în care s-a aflat sub conducerea lui, eforia a participat la realizarea mai multor lucrări pentru ameliorarea transportului urban (încercarea de pavare a străzilor cu piatră), pentru menținerea ordinii publice (construirea barierelor orașului) sau în interesul Ministerului de Interne (construirea unui „gros” ținutal). După ce a părăsit postul de președinte al Eforiei, Beldiman a fost pârcălab de Galați, membru (provizoriu) al Divanului Domnesc, instanța supremă de judecată a Moldovei, epitrop al Casei Apelor și, în sfârșit, secretar al statului (1848-1849). Vasile Beldiman a stăpânit două moșii din apropierea Iașilor, Cornești și Miroslava: pe cea din urmă proprietate, el a început construirea unui palat, ajuns mai târziu în proprietatea familiei Sturdza. A fost căsătorit cu Maria, fiica postelnicului Alexandru Mavrocordat și sora Zoei, cea dintâi soție a domnului valah Gheorghe Bibescu. Fiul său mai mic, Alexandru (1832-1898), s-a făcut remarcat ca jurnalist, fiind fondatorul ziarului „Adevărul”.

Liviu Brătescu

**Asociaționismul politic și cultural ieșean
la sfârșitul secolului al XIX-lea. Actori, obiective, strategii**

Ne-am propus în cadrul cercetării de față să realizăm o investigație a unui fenomen pe care îl întâlnim în societatea românească modernă, în ansamblul ei, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și anume dezvoltarea asociaționismului, a celui ieșean, prin aportul elitei locale. Implicarea elitei politice românești în societatea civilă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, prin înființarea de asociații cu caracter politic sau cultural a determinat alinierea acestui fenomen la evoluția sa europeană, iar mediul politico-cultural ieșean a avut un rol important în cadrul aceluși proces. Obiectivele prezentei comunicări vizează identificarea unei părți a asociaționismului local, a actorilor implicați, scopul acestor forme de asociere. Suntem interesați de lideri cu diferite viziuni și ideologii politice, urmărind zona lor de implicare, scopul stabilit în cadrul acestor societăți și interferența dintre activitatea lor politică și cea culturală. În egală măsură vom expune obiectivele asumate de aceste asociații, zona lor de acțiune și strategiile adoptate pentru atingerea acestora.

La dezvoltarea societăților culturale sau politice, care confirmă și pentru spațiul românesc răspândirea fenomenului asociaționismului, elita politică ieșeană a participat activ, iar orașul Iași a fost locul unde diferite societăți și asociații și-au început activitatea. Acestea și-au propus printre altele promovarea, am putea spune chiar propagarea în diferite medii sociale și nu numai, a diverselor valori culturale românești, dezvoltarea unei anumite culturi a participării la diferite manifestări culturale și politice, aducerea pe agenda publică a unor probleme pentru a fi reglementate – drepturi extinse, votul universal etc.

Secțiunea 2

Orașul și clădirile sale

Sorin Iftimi

Casa Climescu din Copou – Casa Asigurărilor de Sănătate

Casa Județeană a Asigurărilor de Sănătate este situată astăzi la adresa strada Gheorghe Asachi 18-20. Clădirea este cunoscută drept Casa Singurov/ Alhazi/ Climescu (adrese vechi: strada Carol I, nr. 31/29 și str. Gh. Asachi nr. 12) și se știe că ar fi făcută de arhitectul Costinescu pe vremea când se amenaja Teatrul cel Mare de la Copou (1844-1846). Ar fi fost locuită de arhitectul Neculai Alexeevici Singurov, colaborator al lui Mihail Sturdza, prezent la Iași încă din 1842, care a trăit până în 1880.

În planul Rasec de la 1844, casa nu exista încă. Din *Planul orașului Iași* de la 1857, realizat de Fr. Peytavin, se poate vedea că la acea dată fuseseră construite atât clădirea principală, dinspre strada Carol, cât și anexele din spate, ridicate paralel cu aceasta. Potrivit memorialistului D. C. Moruzi, casa a fost locuită, pe la 1860, de boierul Panaioti Moruzi, unchiul său, cu soția sa cu Aglae Palgino. Probabil că ei sunt proprietarii care au construit casa. În romanul său *Înstrăinații* aceasta era casa cumpărată de personajul aga Stelea și de tânăra sa soție, coana Profirița, eroii principali ai cărții.

Pe baza surselor documentare și cartografice, vom încerca să-i redescoperim pe proprietarii și locatarii casei de până în timpul Primului Război Mondial.

Ina Chirilă

Din istoria unei case dispărute: Casa Blumenfeld din Iași

Studiul prezintă istoria unei case din strada Gavril Muzicescu din Iași. În trecut, strada se numea Banu, după numele bisericii omonime. Imobilul se afla la numărul 4 și ocupa locul astăzi liber dinspre Râpa Galbenă, în proxima vecinătate a clădirii care adăpostește magazinul de bijuterii „Coriolan”. Planurile de situație și actele de vânzare-cumpărare păstrate în dosarul de imobil ale Primăriei Iași și în registrele Tribunalului

Iași prezintă un complex de două case cu diferite anexe cu arhitectură și decorațiuni specifice vechilor case boierești. Construite în prima jumătate a secolului al XIX-lea de către maiorul Duca și soția sa Polina, aceste case au avut de-a lungul unui secol mai mulți proprietari: avocatul Constantin P. Constantiniu, rentierul Teodor Poppeanu, farmacistul Henrich Blumenfeld, tâmplarul Ion Berariu. Casele au marcat destinele foștilor proprietari, cu deosebire pe cea farmacistului Henrich Blumenfeld care a fost martorul distrugerii proprietății în timpul bombardamentului din vara anului 1944, eveniment care l-a determinat să-și pună capăt zilelor, detaliu pentru care am ales să-i semnalăm numele în titlu.

Dincolo de cronologia proprietarilor și a lucrărilor executate la aceste case, absolut indispensabile oricărui istoric al unui imobil, demersul de față propune o analiză a nivelului de trai a statutului socio-profesional, confesional al proprietarilor unui imobil amplasat pe o stradă importantă a fostei capitale a Moldovei.

Aurica Ichim

Noi informații despre Casa Burchi-Zmeu

Casa Burchi - Zmeu, în prezent sediu al Muzeului Municipal „Regina Maria” Iași, este un monument istoric de categoria B ([IS-II-m-B-04096](#)), care de-a lungul timpului a avut mai multe destinații, cunoscute fiind: sediu al Arhivelor Statului în perioada 1880-1893, sediu al Jandarmeriei din Iași în perioada interbelică și Institutul de Surdo-Muți începând cu 1940. Studiul de față aduce noi informații referitoare la istoricul casei Burchi-Zmeu, evidențiind importanța monumentului, prin instituțiile pe care le-a găzduit, de care se leagă și numele unor personalități marcante din istoria României. Informațiile aflate în dosarele Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Iași, presa și publicațiile vremii întregesc istoria casei Burchi din strada Zmeu, recuperând astfel trecutul monumentului din perioada interbelică și postbelică.

Felicia Iosif

Expropriere cu despăgubiri – cazul Sanatoriului "Dr. Alexandru Tzaicu" din Iași

Proprietatea asupra imobilelor și terenurilor a cunoscut în perioada regimului comunist o evoluție aparte. Specificitatea derivă din faptul că măsurile aplicate în domeniul exproprierilor unor imobile și terenuri pentru utilitate publică au fost menite să îngreădească tot mai mult și, în final, să lichideze proprietatea particulară în avantajul proprietății de stat.

Practica exproprierilor de utilitate publică nu a fost un experiment tipic comunist. Fenomenul a fost și este uzitat de sistemele democratice și totalitare, deopotrivă. Faptul că, în perioada comunistă erau însă vizate proprietățile indezirabililor politici, a făcut ca exproprierile să devină un instrument de persecuție politică; acesta-i și sensul *Legii 10/ 2001, republicată*, dată după jumătate de secol de la exproprieri, care repară abuzul, fiind completată ulterior, în 2007.

Vom urmări etapele procesului de expropriere, unul complex, costisitor și cu un larg ecou, astăzi, prin aplicarea Legii 10/2001, având drept studiu de caz imobilul din Iași, str. Carol nr. 20, datat documentar încă din secolul XIX, împreună cu un scurt istoric al imobilului până la expropriere.

Secțiunea 3

Orașul în reprezentări cartografice

Petronel Zahariuc

Câteva planuri ale unor locuri din Iași și ale unor străzi din colecțiile de documente românești ale mănăstirilor de la Muntele Athos

Creșterea populației și modernizarea orașului Iași în secolele XVIII-XIX au dus la dispute neîncetate pentru proprietăți și la încercări de sistematizare a străzilor. În consecință, numărul planurilor, hărților și mărturiilor hotarnice pentru locuri, case și străzi din Iași a crescut. Din pricina faptului că multe dintre marile mănăstiri ieșene au fost metoace ale mănăstirilor din Sfântul Munte, o parte însemnată dintre aceste documente se păstrează astăzi în arhivele de la Muntele Athos, dar și în arhivele și bibliotecile din țară, fiind, deopotrivă, necercetate. Cercetarea lor poate contribui la o mai bună cunoaștere a istoriei capitalei Moldovei în secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Mihai-Anatolii Ciobanu

Fondul 438 de la RGVIA: o analiză a surselor cartografice, prospectelor, desenelor, profilurilor și descrierilor de orașe cu inventarul lor

Comunicarea reprezintă o expunere a unei părți a fondului 438 de la Arhiva Militar-Istorică de Stat a Rusiei. Alături de datele generale despre arhivă în general și despre fondul 438, în special, vom prezenta câteva planuri, hărți, desene etc., care se păstrează în acel fond, iar la sfârșit, pentru o imagine de ansamblu, vom înfățișa un inventar al documentelor.

Dan Dumitru Iacob

Proprietatea din Copou a Mariei Balș, născută Bogdan, după un plan de hotărnicie din 1869

Subiectul acestei comunicări îl reprezintă analiza unei surse cartografice inedite, respectiv planul de hotărnicie a unei mari proprietăți

boierești din Iași, ridicat de către inginerul Gheorghe Filipescu Dubău în 25 aprilie 1869. La data respectivă proprietară era Maria Balș, născută Bogdan. Locul a fost dăruit marelui logofăt Ioan Bogdan de către domnul Ioan Teodor Callimachi, în 1761, fiind transferat urmașilor săi prin succesiuni și căsătorii. Cu acest prilej, ne-am propus să clarificăm evoluția succesorală a proprietății pe parcursul unui secol. De asemenea, prin informațiile topografice conținute, planul ne oferă ocazia de a investiga câteva aspecte privitoare la inserția proprietăților boierești la periferia nord-vestică a orașului Iași, în special pe dealul Copou, implicit la extinderea și structurarea locuirii într-una dintre cele mai mari mahalale a orașului, Muntenimea.

Mihai-Anatolii Ciobanu

Un plan rusesc al „cătunului” Ștefănești

Comunicarea este consacrată unui plan rusesc din 1769 al „cătunului Ștefănești”. Pornind de la câteva date generale referitoare la evoluția târgului Ștefănești, inclusiv din sursele rusești, vom arăta importanța acestei localități pentru armata rusă. Prezentarea planului din 1769 va fi însoțită de o scurtă analiză a documentului cartografic, a contextului întocmirii sale, la care vom adăuga și câteva informații despre alte planuri ale unor așezări.

Secțiunea 4

Muzeul între istorie și contemporaneitate – temă pentru o dezbatere

Moderator: Aurica Ichim

Participă: Ioan Opreș (Muzeul Național de Istorie a României); **Senica Țurcanu** (Complexul Muzeal Moldova Iași); **Anca Buzea** (Muzeul Literaturii Române Iași); **Mihaela Tudose** (Muzeul Memorial Mihail Kogălniceanu din Iași); **Cristian Căldăraru** (Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” din Galați); **Ana Davideanu** (Muzeul de Istorie Naturală din Iași); **Mihaela-Cristina Verzea** (Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț); **Alexandru Chituță** (Muzeul Național Brukenthal Sibiu); **Radu Andrei** (Facultatea de Arhitectură „G.M. Cantacuzino” Iași – prezentarea proiectului machetei – *Orașul Iași la jumătatea secolului al XIX-lea*).

Secțiunea 5

Orașul și bisericile sale

Augustin Guriță

Pagini din istoria unui important monument al Iașilor: Biserica Sfântul Gheorghe – „Mitropolia veche” în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea

Biserica „Sfântul Gheorghe” din Iași, cunoscută mai bine ca „Mitropolia veche”, a îndeplinit, vreme de peste un secol, rolul de catedrală mitropolitană. Cu toate că este un sfânt lăcaș ridicat în inima capitalei Moldovei, în proximitatea celeilalte biserici cu funcție de catedrală, informațiile legate de începuturile acesteia sunt învăluite de mister, iar istoria ei a fost scrisă doar sub semnul unor coordonate generale. Perioada cea mai grea din existența acestei biserici a fost prima jumătate a secolului al XIX-lea, atunci când a fost afectată de cutremure, incendii și intemperii, impunându-se multiple lucrări de restaurare și înfrumusețare. Astfel, în cadrul comunicării, vom prezenta rezultatele unei cercetări care a avut ca scop analiza unor detalii mai puțin sau deloc cunoscute din istoria acestei biserici, de la începuturile zidirii ei și până la momentul încheierii lucrărilor la catedrala mitropolitană nouă.

Elena Gherman

Lespezile funerare de la Biserica Sfântul Gheorghe – „Mitropolia veche” din Iași

Acest subiect a fost ales din mai multe considerente. Deși o parte din lespezile funerare au fost transcrise și publicate în diverse lucrări sunt și pietre care ridică probleme și anume una nu a fost niciodată transcrisă, o alta necesită o lămurire datorată interpretării inscripției, iar o alta, deși avem informații despre înhumarea respectivă, nu mai există și nu ar fi singurul caz. Un alt considerent este acela că, în prezent, nici una dintre pietrele care se află la biserica Sfântul Gheorghe – „Mitropolia veche” nu sunt în poziția inițială (în plus, o parte sunt așezate pe trotuarul de pe latura

de nord a bisericii) deci nu mai corespund mormintelor pentru care au fost dedicate, iar unele dintre ele au fost aduse de la biserica Albă-Stratenia.

Coroborând informațiile documentare cu cele arheologice încercăm în acest studiu să aducem câteva precizări referitoare la aceste mărturii epigrafice ale trecutului orașului Iași.

Mihai Mirza

Biserica și parohia Sf. Andrei din Iași, la începuturi

Biserica Sf. Andrei a fost construită pe locul fânăriei domnești, în mahalaua Feredeilor, aproape de malul Bahluiului, de preotul Ioan sachelariul Buciumaș și de câțiva negustori și slujitori mărunți de la Curtea domnească, începând cu primăvara anului 1795. Este o ctitorie colectivă a târgoveților din Iași, îndeosebi a celor care locuiau în mahalalele Feredeilor și Broșteni, care ulterior i-au devenit „poporeni”. Aceștia au ridicat-o și au înzestrat-o cu obiecte bisericești și cu câteva bucăți de pământ, lăsate prin testament în pragul „marii treceri”. După două decenii de la apariția sa pe harta locurilor de închinare a Iașului, biserica Sf. Andrei adunase un patrimoniu imobiliar însemnat, care îi aducea venituri suficiente pentru a supraviețui, avea o parohie numeroasă și era înzestrată cu obiecte de cult destul de valoroase. Pe unele dintre acestea din urmă le va pierde în favoarea paraclisului Curții domnești ca urmare a unei porunci a lui Ioniță Sandu Sturza din 1824 sau în momente tulburi ale istoriei Iașului. La o dată încă necunoscută, prin hotărârea mitropolitului Veniamin Costachi și, se pare, fără consultarea preoților, poporenilor și ctitorilor, ea a fost pusă sub ascultarea mănăstirii Berzunți. Expunerea noastră va depăna istoria bisericii și a parohiei din jurul ei în primele decenii de existență a acestora.

**Ludmila Bacumenco-Pîrnău,
Cristina Cordoș,
Dan Aparaschivei**

Redescoperind trecutul orașului Iași. Câteva considerații preliminare asupra cercetării arheologice a cimitirului bisericii Vovidenia*

Cercetările arheologice cu caracter preventiv desfășurate în lunile iunie-iulie a.c. cu ocazia lucrărilor de restaurare a bisericii Vovidenia din

Iași au oferit informații prețioase referitoare la evoluția și unitatea la nivel de fundație a edificiului, precum și în ceea ce privește vechimea cimitirului parohial, ritualurile funerare practicate și anumite realități demografice ieșene.

În comunicarea de față vom prezenta rezultatele preliminare ale cercetărilor arheologice preventive efectuate sub egida Institutului de Arheologie din Iași în caseta nr. 4, trasată în exteriorul bisericii, în dreptul absidei de pe latura nordică. În perimetrul studiat au fost descoperite câteva complexe funerare din diferite etape ale funcționării cimitirului parohial, între care și un cavou din cărămidă, reprezentând locul de veci, probabil, al Mariei Schilet (Scheletti), decedată în iarna anului 1858, potrivit inscripției de pe piatra funerară păstrată.

* Comunicarea este realizată în cadrul proiectului GAR-UM- 2019-II-2.4-15 /15.10.2019 (L. Pîrnău).

Secțiunea 6

Orașul și împrejurimile sale în mărturii scrise și nescrise

**Mihai-Cristian Amărieuței,
Ludmila Bacumenco-Pîrnău,
Silviu Văcaru**

Căutători de „comori” în Moldova secolului al XIX-lea. Dosarul Iași – Biserica Ziua Crucii (1837)

Comunicarea noastră este parte a unei cercetări mai ample care își propune, într-o primă etapă, inventarierea și sistematizarea informației documentare din fondurile arhivistice ale județelor Moldovei privitoare la fenomenul descoperirilor de „comori” din prima jumătate a secolului al XIX-lea, care a stat în atenția autorităților centrale și ținutale din acea perioadă. În primăvara anului 1837, dascălul Ioan de la biserica Ziua Crucii din Iași cere permisiunea autorităților să sape în curtea lăcașului de cult, cu a sa „cheltuială sau ostineală”, în urma unor „semne” din anii trecuți: vedenia unei pare de foc ieșind din pământ, urmată la scurtă vreme de un vis în care dascălului i se indica locul exact unde „ar fi metal”. Autoritățile interesate (Vistieria, Agia) răspund acestei cereri, supraveghind săpăturile efectuate la fața locului și punând la dispoziție „munca aristanților din muncili publici”. Fără a avea rezultatul sperat de dascălul ieșean, dosarul privitor la biserica Ziua Crucii din Iași anilor 1837 ilustrează, pe de o parte, credința populară în existența comorilor și implicarea protagoniștilor în găsirea acestora, iar pe de altă parte, implicarea autorităților cărora li se solicitase aprobarea efectuării de săpături în locuri în care se bănuiește existența unei comori.

Bogdan Atanasiu

Un pomelnic ieșean inedit din veacul al XIX-lea al boierilor Bălșești

Documentul pe care îl semnalăm în comunicarea noastră se păstrează în fondul de manuscrise românești de la Biblioteca Academiei Române. Este un pomelnic inedit, din prima jumătate a veacului al XIX-lea, al membrilor familiei Balș. Cu toate că nu i se cunoaște proveniența, după titlu și conținut putem crede că textul a slujit pentru pomenirea Bălșeștilor,

ctitori ai Bisericii Sf. Dimitrie din Iași. Interesant atât prin conținutul său (cu nume ale unor descendenți care au trăit la finele veacului al XVI-lea), cât și prin forma sa mai puțin obișnuită (un rulou alcătuit dintr-un pergament lipit pe mătase roșie), considerăm binevenită consemnarea acestui document, la o sesiune dedicată istoriei orașului Iași, ca formă de manifestare a memoriei familiale.

Alexandru Gorea

Însemnări pe cartea veche din fondul Muzeului Municipal „Regina Maria” din Iași

Muzeul Municipal „Regina Maria” din Iași adăpostește o valoroasă colecție de carte, ce reunește exemplare apărute în secolele al XVIII-lea, al XIX-lea și al XX-lea. O primă formă de valorificare a acestor bunuri culturale a fost realizată cu prilejul organizării expoziției „Carte rară: tipărituri, însemnări, traduceri”, deschisă la Muzeul Municipal „Regina Maria” în data de 8 aprilie 2021. Comunicarea de față pune în lumină însemnările descoperite pe paginile acestor cărți, demers prin care se încearcă recuperarea unor crâmpie din viața de zi cu zi a cititorilor de odinioară, identificarea atitudinilor față de carte și, nu în ultimul rând, evidențierea, odată în plus, a rolului pe care însemnările îl au în conturarea micilor istorii.

Astrid Cambose

Satul Aroneanu, din comuna Copou, cultură și civilizație populară la 1885. Din răspunsurile manuscrite la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hașdeu

Comunicarea va prezenta situația actuală a corpusului de 19 manuscrite cuprinzând răspunsurile la chestionarul lingvistic al lui B. P. Hașdeu, oprindu-se apoi asupra ms. rom. BAR 3425, filele 4-14, unde se găsesc răspunsurile transmise în 1885 de „preutul Macxim (*sic*) Dăscălescu, din cotuna Aroneanu, com[una] Copău, plassa Thuria Copău, județul Jassy” și de către un respondent anonim, învățător sau învățătoare la școala din aceeași localitate (filele 15-31). Răspunsurile venite de la cadrul

didactic sunt mai ample și mai îngrijit redactate. Sunt ilustrate varii noțiuni, de la elemente de fonetică și vocabular specifice locului, la chestiuni care interesează simultan etnologia și istoria, precum hora de la „Crivița”, amintiri despre Războiul de independență și împrumutarea ulterioară, aspecte de civilizație țărănească (meșteșuguri, ocupații, jurăminte și înjurături, jocuri, dansuri populare, alimentație, port etc.), cunoștințe pozitive și credințe despre plante, insecte, păsări și animale, sfinți și adjuvanți divini, toaca din cer, iarba fiarelor, Drumul robilor, iele, deochi, strigoi, diavol, zmei și balauri, vraja pe ursită, rai, iad, vremea de apoi ș.a., obiceiuri la nuntă, la înmormântare ș.a.m.d. Parcurgerea răspunsurilor creionează imaginea unei societăți tradiționale țărănești. În urmă cu circa un secol și jumătate, atmosfera „cotonei Aroneanu” nu era periurbană, ci de o ruralitate profundă. Cercetătorul care consultă răspunsurile manuscrise citate le poate folosi spre a reconstitui modul de locuire, stilul de viață, ritmurile în care se trăia la finalul secolului al XIX în micul sat de lângă Iași.

Cătălina Mihalache,
Andi Mihalache

Inscripțiile publice, instantanee dintr-o poveste neterminată

Demersul propune o sumară incursiune în lumea inscripțiilor publice cu caracter memorial și patrimonial, invocând drept argument câteva situații din Iași, dar și din afara urbei. Nu ne referim doar la plăci memoriale în sens „clasic” – care este, în fapt, destul de recent pentru spațiul public românesc – ci și la alte tipuri de înscrisuri, care se află la limita definirii normative de „semnal” public important pentru o comunitate modernă (vezi Legii privind protejarea monumentelor istorice nr. 422 din 18 iulie 2001). Analiza propusă este un exercițiu de antropologie culturală și nu de epigrafie, atrăgând atenția asupra unor însemne ale locuirii publice, care au devenit, la rând lor, repere ale memoriei colective.

Paradoxul asupra căruia dorim să atragem atenția este acela că, deși se doresc a fi aduceri aminte pe termen nelimitat, inscripțiile au, în sine, o construcție neîncheiată. Ceea ce spune o inscripție este, dintru început, incomplet – după cum a fost încă din antichitate, de unde și expresia „lapidar”. Povestea „întregă” și „adevărată” era sau ar fi trebuit să fie cunoscută în mod firesc cititorilor, din alte surse: prin tradiția orală a comunității respective, prin alte însemne scrise ori figurative mult mai

cuprinzătoare sau prin ceea ce uneori se numește „cultură generală”. Incompletitudinea de principiu a inscripțiilor face ca descifrarea lor reală să depindă mereu de competențele cititorului și de epoca în care acesta se plasează.

Secțiunea 7

Pe ulițele orașului și în împrejurimi

Marius Chelcu

Cu casă și dugheană în Iași, pe locul mănăstirii. Comerț, locuire și urbanism

Comunicarea oferă o privire asupra orașului Iași din perioada transformărilor care au însoțit, pe de o parte, problema tot mai intens discutată și controversată, cu cât ne îndreptăm spre mijlocul secolului al XIX-lea, a administrării averilor bisericești ale mănăstirilor închinată la Locurile Sfinte, iar pe de altă parte, transpunerea în practică a normelor urbanistice, privind ameliorarea circulației pe arterele principale, înfrumusețarea orașului prin deschiderea și organizarea piețelor publice și punerea în valoare a monumentelor arhitectonice, precum și aplicarea unor tehnici constructive care să corespundă noilor cerințe nu doar din punct de vedere estetic, ci și în vederea siguranței locuitorilor, mai ales împotriva incendiilor.

**Silviu Văcaru,
Andrei Carcea**

Biserica din satul Cilibiu – câteva lămuriri

În satul Cilibiu, în apropierea orașului Iași, exista o biserică ale cărei începuturi sunt încă vag cunoscute. Distrusă în mare parte în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, nu a atras atenția cercetătorilor. Documentația despre acest monument fiind risipită în diferite surse de informare, a făcut dificilă cunoașterea trecutului. Arhitectonic face parte dintr-un grup de lăcașuri de cult înrudite ca stil, construite la jumătatea secolului al XVIII-lea. Cu prilejul comunicării vom încerca să aducem câteva lămuriri asupra arhitecturii și a meșterilor care au ridicat-o, a înzestrării cu obiecte de cult și, nu în ultimul rând, a celor care au ctitorit-o.

Andrei Melinte

Târgușoarele din ținutul Iași în prima jumătate a secolului al XIX-lea: Zaboloteni și Bivolari

Comunicarea de față aduce în discuție problematica apariției micilor târguri în Moldova. Din perspectivă spațială și de încadrare în tema conferinței, am ales să evidențiem acest fenomen în ținutul Iași, una din cele mai importante zone în care se poate urmări acest proces. Pentru a surprinde cât mai bine detaliile, am optat pentru cercetarea acestui fenomen sub forma unor micro-monografii. Zaboloteni și Bivolari, sunt două localități situate pe drumul principal care lega orașul Iași de târgul Ștefănești.

Din perspectivă economică, spre deosebire de alte așezări ale ținutului care au reprezentat târguri propriu-zise, principalul rol al celor două târgușoare a fost acela de loc destinat comercializării diferitelor produse, în special a cerealelor și băuturilor alcoolice. Drept urmare, cele două târgușoare erau popasuri și locuri de întâlnire atât pentru negustorii aflați în trecere, cât și pentru locuitorii din împrejurimi. Din punct de vedere etnic, un rol important în înființarea celor două târgușoare l-au avut evreii, ei fiind participanți activi la viața economică a celor două târgușoare.

Mircea Ciubotaru

Un moment din istoria edilitară a Iașilor: începutul asfaltării străzilor (1872-1873)

După o schiță a etapelor și metodelor de îmbunătățire a circulației pe ulițele Iașilor (podire, din secolul al XVII-lea și până în 1832, șoseluire și pavare între 1833-1872), comunicarea prezintă circumstanțele din anii 1872-1873, cu decizii de inaugurare a unei noi etape în care asfaltarea străzilor și trotuarelor a devenit și a rămas până astăzi principala tehnică, alături de pavare și betonare. Sunt evidențiate inițiativele administrației și procedurile privitoare la adoptarea asfaltării, publicitatea în vederea licitațiilor antreprizei, ofertele firmelor capabile să execute lucrările, concurența acestora, prevederile contractuale și ale caietului de însărcinări și realizarea primelor asfaltări. De interes sunt implicarea și opiniile specialiștilor, ingineri, arhitecți și profesori, în adoptarea materialelor pentru pavaje, care au rămas majoritare pe străzile orașului în deceniile următoare.

Secțiunea 8

Farmacie, medicină și asistență socială

Ștefan S. Gorovei

O veche farmacie ieșeană (document din 1820)

Un hrisov domnesc din 1820 (inedit, după toate probabilitățile) confirmă unui personaj prea puțin cunoscut îngăduința de a deschide la Iași o farmacie. Negăsind nici o referire bibliografică la această farmacie și la proprietarul ei, s-ar putea crede că avem de-a face cu o inițiativă nedusă la îndeplinire. Totuși, documente mult mai târzii arată că farmacia s-a înființat și a rămas în proprietate privată până la naționalizarea ei, în 1949. Clădirea care a adăpostit-o a fost distrusă trei decenii mai târziu.

Dana Baran

Societatea de Medici și Naturaliști din Iași – un reper identitar complex

Cu prilejul prezentării noastre vom evidenția rolul pe care l-a avut înființarea și funcționarea Societății de Medici și Naturaliști din Iași în emanciparea culturală și științifică a orașului Iași și a Moldovei, printr-o serie de noutăți pe calea modernizării. Remarcabilă este seria de premiere din care au făcut parte înființarea primei societăți științifice de tip european, organizarea primului Muzeu Istorico-Natural din țară, modernizarea sistemului medical, promovarea industrializării și a mecanizării agriculturii, organizarea de expediții cu scop științific de cercetare în teren a faunei, florei, mineralelor și a altor resurse naturale, a geografiei și geologiei principatului, utilizarea limbii române în știință, sprijinirea apariției presei științifice, acestea fiind doar câteva din domeniile în care Societatea de Medici și Naturaliști a avut un rol de pionierat. Toate acestea nu ar fi fost posibile fără contribuția personalităților înscrise în Societate, rolul câtorva dintre acestea fiind marcat în cuprinsul prezentării.

Cătălina Chelcu

Locul calicilor din Iași: câteva completări documentare la o pagină din istoria asistenței sociale

Obiectul cercetării noastre îl constituie breasla calicilor și locul dat acestora în Iași, a căror istorie începe din vremea lui Petru Rareș și se întinde până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pentru că, în mare parte, despre locul dat în folosință săracilor, ce corespunde, în linii mari, cu actuala stradă ce poartă numele donatorului ei, Petru Rareș, informațiile sunt știute datorită lui Gheorghe Ghibănescu, textul comunicării va aduce date noi, mergând până la 1885, întregind, astfel, închiderea dosarului „locului calicilor din Iași”, ca efect al înnoirilor administrative, urmări ale modernității, inclusiv în privința sistemului de asistență socială a săracilor și infirmilor.

Sorin Grigoruță

Aspecte mărunte privitoare la asistența medicală în Iași începutului de secol XIX: „căutarea bolnavilor vinovați de la închisoarea temniții”

Această scurtă contribuție este în bună măsură inspirată de o comunicare prezentată anul trecut în cadrul celei dintâi conferințe a Muzeului Municipal „Regina Maria” din Iași, comunicare intitulată *Temnița din Iași în timpul ocupației ruse (1828-1834)*. În paginile acelei prezentări, Silviu Văcaru, căci el este autorul, a evidențiat mai multe aspecte privitoare la localul și personalul închisorii, la hrana și îmbrăcămintea deținuților și, nu în ultimul rând, la starea de sănătate a acestora, o reconstituire detaliată, rezultată în urma unui amplu efort de documentare. Ideea izvorâtă cu acel prilej, aceea de a aprofunda analiza privitoare la îngrijirea sănătății celor închiși în temnița ieșeană, s-a potrivit cu preocupările noastre mai vechi referitoare la medicii care au practicat în Iași în prima jumătate a veacului al XIX-lea. Astfel a căpătat contur această prezentare, în cadrul căreia vom încerca să analizăm modul în care autoritățile au avut în vedere asistența medicală a celor privați de libertate, dar și să prezentăm câteva informații despre medicii ori chirurgii care au avut sarcina de a-i însănătoși pe „bolnavii vinovați de la închisoarea

temniții”, o cercetare ce se va întinde, cronologic vorbind, din ultimele decenii ale veacului al XVIII-lea, până spre jumătatea secolului următor.

NOTE

